

บทที่ 3

โครงสร้างประชากรกับรายได้ประชาชาติ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรวัยแรงงานค่อนข้างคงที่ประมาณ 42 ล้านคน (ดูตาราง 6 ประกอบ) การจัดการและการวางแผนที่ต้องจัดทำให้กับประชากรวัยแรงงานที่มีเหล่านี้ให้สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมและประเทศไทย เพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และจะต้องพัฒนาคุณภาพของแรงงานให้เหมาะสมกับงาน โดยพัฒนาคุณภาพของประชากร เช่น การส่งเสริมการศึกษา พัฒนาความสามารถ ปรับปรุงการเป็นอยู่ให้ประชากรมีสุขภาพที่ดี และมีคุณภาพ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อสังคมไทยอย่างมากคือ การที่มีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจากจำนวนเด็กที่ลดลง ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในอีกประมาณ 15 ปีข้างหน้า จำนวนเด็กจะมีพอ ๆ กับผู้สูงอายุ และหลังจากนั้น จะเกิดเหตุการณ์ที่มีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก ที่ผ่านมามีประเทศไทยเคยประสบปัญหาที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้ดำเนินนโยบายประชากรจนสำเร็จในการแก้ปัญหา กลายเป็นประเทศที่มีอัตราเพิ่มต่ำ เนื่องจากอัตราเกิดและอัตรายาลดลงสู่ระดับต่ำใกล้เคียงกัน แต่ปัญหาที่เกิดจากความกังวลที่ประชากรเพิ่มมากเกินไปกลายเป็นความกังวลที่ว่า จะมีเด็กเกิดน้อยเกินไปและจะมีผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ และโครงสร้างของประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชากรไทยมีอายุสูงขึ้น สัดส่วนของประชากรวัยเด็กลดลง ในขณะที่สัดส่วนและจำนวนประชากรวัยแรงงานค่อนข้างคงที่และเริ่มลดลง การเปลี่ยนแปลงประชากรที่ผ่านมามีผลต่อสถานภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว ภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงทำให้นิคมครอบครัวเล็กลง ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ทำให้ครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมได้

เปลี่ยนแปลง ในระดับประเทศกำลังประสบปัญหาเรื่องสวัสดิการของผู้สูงอายุ และประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่เผชิญกับภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลง ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น และกลุ่มประชากรสูงอายุที่กลายเป็นกลุ่มที่เพิ่มเร็วที่สุด

ตาราง 6

จำนวนประชากรของประเทศไทยแยกอายุปี พ.ศ. 2538-2552 (หน่วย: คน)

ปี พ.ศ.	ประชากร		
	วัยเด็ก	วัยทำงาน	วัยสูงอายุ
2538	14,028,553	37,446,155	4,479,415
2539	14,006,349	38,048,672	4,680,546
2540	13,853,779	38,663,229	4,874,357
2541	13,851,023	39,146,645	5,088,379
2542	13,815,017	39,486,498	5,268,938
2543	13,712,250	39,741,701	5,421,999
2544	13,635,540	40,112,356	5,614,392
2545	13,564,373	40,477,850	5,845,689
2546	13,415,910	40,782,890	6,005,127
2547	13,396,954	40,991,198	6,161,172
2548	13,259,891	41,395,121	6,335,988
2549	13,105,098	41,756,928	6,533,470
2550	12,924,777	41,910,182	6,705,061
2551	12,752,342	42,171,159	6,904,598
2552	12,580,530	42,437,215	7,176,819

ที่มา. จาก ข้อมูลทะเบียนราษฎร (2538-2552), โดย กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553, ค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2553, จาก <http://www.dopa.go.th/hpstat9/people2.htm>

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร สามารถพิจารณาจาก “ดัชนีผู้สูงอายุ” (ageing index) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างจำนวนเด็กกับผู้สูงอายุ ดัชนีผู้สูงอายุ เป็น อัตราส่วนของจำนวนประชากรสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ต่อจำนวนประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) 100 คน ผลของดัชนีผู้สูงอายุแสดงให้เห็นว่า จะมีจำนวนผู้สูงอายุกี่คนต่อเด็ก 100 คน ถ้าดัชนีมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่ามีจำนวนเด็กมากกว่าผู้สูงอายุ และในทางกลับกัน ถ้าดัชนีมีค่าสูงกว่า 100 ก็แสดงว่ามีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก (ดูตาราง 7 ประกอบ) แนวโน้มของดัชนีผู้สูงอายุ หรืออัตราส่วนผู้สูงอายุต่อเด็ก 100 คน “ดัชนีผู้สูงอายุ” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ซึ่งแนวโน้มนี้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หากแต่เกิดขึ้นมานานแล้ว ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2503 และพ.ศ. 2513 จะเห็นว่า มีผู้สูงอายุเพียง 11 คนต่อเด็ก 100 คน แต่เมื่อถึงปี พ.ศ. 2548 จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยดัชนีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 45 ในอีก 5 ปีถัดไป จำนวนผู้สูงอายุมีเกินกว่าครึ่งของจำนวนเด็ก ดัชนีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมากในช่วงปี พ.ศ. 2548-2553 และพ.ศ. 2553-2558 นั้น คือ ประมาณเกือบร้อยละ 6 ต่อปี แต่ในช่วง พ.ศ. 2558-2563 ดัชนีผู้สูงอายุยิ่งเพิ่มเร็วมาก คือ สูงถึงร้อยละ 7 ต่อปี หลังจากช่วงนี้ไปแล้ว อัตราเพิ่มของดัชนีผู้สูงอายุลดลงมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 4-5 ต่อปี ระหว่างปี พ.ศ. 2563-2564 เป็นช่วงเวลาที่ดัชนีผู้สูงอายุเท่ากับร้อยละ 100 หมายความว่า ช่วงเวลานี้ประเทศไทยมีประชากรวัยเด็กเท่า ๆ กับผู้สูงอายุ หลังจากปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็กมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์ที่มีผู้สูงอายุมากกว่าเด็กเช่นนี้ จะไม่สามารถย้อนกลับได้อีกเลย ดังเช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายที่ประสบมาก่อนหน้าประเทศไทย

ตาราง 7

ดัชนีผู้สูงอายุของประเทศไทย พ.ศ. 2548-2578

ปี พ.ศ.	ประชากร (ล้านคน)			ดัชนีผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุ/เด็ก 100 คน)
	ทั้งหมด	วัยเด็ก	วัยสูงอายุ	
2548	62.2	14.3	6.4	45.0
2553	63.7	13.2	7.5	57.0
2558	64.6	12.3	9.0	73.4
2563	65.1	11.2	11.0	98.0
2564	65.2	11.0	11.3	103.2
2568	65.1	10.4	12.9	123.6
2573	64.5	9.8	14.6	149.9
2578	63.4	9.1	15.9	174.4

ที่มา. จาก ประชากรไทยในอนาคต, โดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552, ค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceII/Article/Article02.htm>

โครงสร้างประชากรสะท้อนให้เห็นลักษณะการพึ่งพิงกันระหว่างประชากรกลุ่มอายุต่าง ๆ เมื่อโครงสร้างประชากรเปลี่ยนไป ลักษณะการพึ่งพิงกันซึ่งเป็นตัวชี้วัดอีกตัวก็จะเปลี่ยนไปด้วย ในอดีตการที่ประเทศไทยเคยประสบกับสถานการณ์ที่มีเด็กจำนวนมากเมื่อเทียบกับประชากรวัยทำงาน (ดูตาราง 8 ประกอบ) ในปี พ.ศ. 2513 อัตราส่วนพึ่งพิงรวมที่สูงเนื่องจากคนไทยในช่วงเวลานั้นยังคงมีบุตรมากทำให้มีประชากรวัยเด็กสูงขึ้น ต่อมาประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดอัตราเกิด ทำให้มีเด็กเกิดน้อยลงส่งผลให้ค่าอัตราส่วนพึ่งพิงที่เคยสูงเกือบ 100 นั้นลดต่ำลง

ตาราง 8

อัตราส่วนพึ่งพิงรวม และอัตราส่วนพึ่งพิงวัยเด็ก และวัยชรา พ.ศ. 2503-2578

ปี พ.ศ.	อัตราส่วนพึ่งพิง		
	รวม	วัยเด็ก	วัยสูงอายุ
2503	85.20	80.00	5.20
2513	92.90	87.00	5.90
2523	72.00	65.90	6.10
2533	51.30	44.20	7.00
2543	51.20	36.90	14.40
2548	49.90	34.40	15.50
2558	49.30	28.40	20.90
2568	55.90	25.00	30.90
2578	65.20	23.70	41.40

ที่มา. จาก ประชากรไทยในอนาคต, โดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552, ค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceII/Article/Article02.htm>

ในปี พ.ศ. 2543 ค่าอัตราส่วนพึ่งพิงรวมได้ลดลงเหลือร้อยละ 51 และจะลดลงไปอีกจนเหลือร้อยละ 48 ในปี พ.ศ. 2553 หลังจากนั้นคาดว่าอัตราส่วนพึ่งพิงรวมจะกลับสูงขึ้นอีกจนถึงร้อยละ 65 ในปี พ.ศ. 2578 การที่ค่าอัตราส่วนพึ่งพิงกลับเพิ่มสูงขึ้นหลังจากที่ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องมาไม่น้อยกว่า 40 ปี เป็นเพราะจำนวนประชากรสูงอายุได้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาแยกระหว่างอัตราส่วนพึ่งพิงวัยเด็กและวัยชราแล้วจะพบว่า อัตราส่วนพึ่งพิงวัยเด็กได้ลดลงอย่างมากและต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 จนถึง พ.ศ. 2578 ในขณะที่อัตราส่วนพึ่งพิงวัยชราได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ซึ่งอาจสรุปได้ว่า แนวโน้มรูปแบบการพึ่งพิงได้เปลี่ยนจากการพึ่งพิงของเด็กเป็นส่วนใหญ่ มาสู่การพึ่งพิงของผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่แทน

โครงสร้างประชากร เมื่อทราบกลุ่มอายุและจำนวนประชากรตามกลุ่มอายุต่าง ๆ จะช่วยให้สามารถพยากรณ์ หรือคาดคะเนสภาพสังคม เศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ได้ เช่น หากมีจำนวนประชากรกลุ่มอายุในวัยเด็กหรือวัยผู้สูงอายุมากกว่าวัยทำงาน กลุ่มวัยเด็ก หรือผู้สูงอายุนี้เป็นวัยที่เป็นภาระของครอบครัว ซึ่งสามารถคาดคะเนสภาพครอบครัว รวมถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้ ประโยชน์จากการทราบจำนวนประชากรตามกลุ่มอายุ และการคาดคะเนจำนวนประชากรตามกลุ่มอายุในอนาคต จะช่วยให้รัฐบาล สามารถวางแผนพัฒนา และเตรียมรับมือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

นโยบายประชากร

แนวความคิดและข้อเสนอเกี่ยวกับจำนวนประชากรที่พอเหมาะสำหรับระบบ เศรษฐกิจ ควรให้ประชากรมีอัตราเพิ่มเป็นศูนย์พอดี คือประชากรต้องมีเสถียรภาพใน ระยะยาว เพื่อเป็นรากฐานของการศึกษาถึงนโยบายประชากรในแง่ของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างสวัสดิการสูงสุดในระบบเศรษฐกิจ แนวความคิดเรื่องนโยบาย ประชากรทางเศรษฐศาสตร์ จึงมีลักษณะเป็นการพิจารณาปัจจัยเศรษฐกิจ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ

นโยบายประชากร หมายถึง กฎหมายหรือมาตราใด ๆ ก็ตามที่มีองค์กรหรือรัฐบาล ออกมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลงของขนาด องค์ประกอบ หรือการกระจายตัวของประชากรภายในประเทศ นโยบายประชากรมีทั้งที่เป็นนโยบายทางตรงและทางอ้อม ลักษณะนโยบายประชากรอาจเป็นนโยบายเฉพาะพื้นที่ หรือของประเทศ และนโยบายประชากรระหว่างประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ประชุมเพื่อกำหนดนโยบายประชากรอย่างกว้าง ๆ ร่วมกัน เมื่อดูจากวัตถุประสงค์แล้ว จำแนกราว ๆ เป็น 2 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ (ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์, 2546, หน้า 163)

1. นโยบายที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของประชากร (population responsive policies) ซึ่งมุ่งปรับปรุงการเพิ่มในขนาดและความหนาแน่นของประชากร เช่น ในกรณีที่มีอัตราการเกิดสูง ย่อมทำให้สัดส่วนของประชากรวัยเด็กที่เข้าสู่วัยศึกษา

เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย รัฐบาลจึงต้องมึนโยบายการศึกษาเพื่อขยายการรองรับเด็กที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น นโยบายการศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นนโยบายที่สนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงประชากร ในทำนองเดียวกันอัตราการเพิ่มของประชากรที่เข้าสู่วัยแรงงานย่อมมีมากตามไปด้วย ซึ่งรัฐบาลก็ต้องขยายกิจการทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับแรงงานที่เพิ่มขึ้น

2. นโยบายที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขนาด องค์ประกอบและการกระจายตัวของประชากร (population influencing policies) เช่น นโยบายการลดอัตราการเพิ่มของประชากรด้วยการลดระดับการเกิด การส่งเสริมให้ประชากรวางแผนครอบครัว หรือ มาตรการการกฎหมาย เช่น การเก็บภาษี การกำหนดอายุเมื่อแรกสมรสให้สูง ส่งเสริม นโยบายสาธารณสุข เพื่อลดอัตราการตาย นอกจากนี้ นโยบายเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่ง การพัฒนาอุตสาหกรรมหรือเมืองตามภูมิภาคก็เป็นนโยบายที่มุ่งให้เกิดการกระจายตัวของประชากรไปในทิศทางที่ต้องการ

นโยบายประชากรในแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ นโยบายด้านจำนวนประชากร นโยบายด้านคุณภาพของประชากร และนโยบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการกระจายตัวของประชากร โดยแต่ละนโยบายมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1. นโยบายด้านจำนวนประชากร การที่ประเทศมีประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราสูง ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะต่อการพัฒนาทางคุณภาพของประชากรทั้งในด้านการศึกษา และสาธารณสุข ประชากรที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงนี้เป็นผลมาจากการที่ประชากรมีการเจริญพันธุ์ในอัตราสูง จำนวนประชากรที่เป็นภาระจึงเพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว โดยเฉพาะประชากรวัยเด็ก ในทำนองตรงกันข้ามกับการที่ประเทศมีอัตราการเจริญพันธุ์ที่ต่ำ อัตราเพิ่มประชากรจะต่ำและมีโอกาสดีกว่าในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

สำหรับมาตรการที่จะเป็นแผนดำเนินงานอาจทำได้ทั้งโดยองค์กรเอกชน และรัฐบาล แนวทางที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการตามแผนประชากรให้ประสบความสำเร็จ รัฐบาลวางแผนนโยบายควบคุมอัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรให้เหมาะสมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้มาตรการภาษีอากร เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันทัศนะทางเศรษฐศาสตร์บางทัศนะเห็นว่า มาตรการข้างต้นไม่ทำให้เกิดสวัสดิการสูงสุดให้ประเทศได้ การที่รัฐบาล

จะสร้างสวัสดิการสูงสุด จะต้องมาจากผลรวมของสวัสดิการสูงสุดของแต่ละบุคคล และเห็นว่ามาตรการดังกล่าวนี้จะกระทบสวัสดิการสูงสุดของแต่ละบุคคลแน่นอน แต่ก็มิติศนะทางเศรษฐศาสตร์อีกแง่หนึ่งกลับมองว่า รัฐบาลน่าจะต้องมีมาตรการอื่นนอกจากที่กล่าวมาคือ มาตรการในการควบคุมการเจริญพันธุ์

2. นโยบายด้านคุณภาพของประชากร นอกจากปัญหาเรื่องจำนวนประชากรแล้วยังมีปัญหาว่าประชากรที่มีอยู่นั้นมีคุณภาพต่ำด้วย ซึ่งทำให้ประชากรที่มีอยู่เหล่านั้น ขาดการศึกษา ร่างกายไม่แข็งแรง อัตราการเจ็บไข้สูง และขาดทักษะและประสบการณ์ ทำให้ไม่สามารถสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ เรียกได้ว่าเป็นประชากรที่มีผลิตภาพต่ำ ปัญหาด้านคุณภาพของประชากรนี้ ทำให้รัฐบาลจะต้องวางนโยบายอย่างชัดเจน เพื่อเร่งการสร้างผลิตภาพของประชากรให้สูงขึ้น นโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มคุณภาพของประชากรทำได้โดยกำหนดเป้าหมายทางการศึกษา การสาธารณสุข การกำหนดการให้การศึกษา โดยขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายในด้านปริมาณประชากร นโยบายการจัดให้มีงานทำ และค่าจ้างแรงงาน จะเป็นการกระตุ้นทางอ้อม ให้ประชากรมีคุณภาพอีกทางหนึ่ง การกำหนดนโยบายด้านคุณภาพของประชากรจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาในเชิงของการลงทุนทางเศรษฐกิจ เพราะการลงทุนในด้านคุณภาพของประชากรทั้งทางการศึกษา และสาธารณสุขนั้นถือได้ว่าเป็นการลงทุนที่ผลจะเกิดขึ้นในระยะยาวในรูปของผลิตภาพของแรงงานที่เพิ่มขึ้น พร้อมกับทักษะและความสามารถในการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการผลิต

3. นโยบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและการกระจายตัวของประชากรเป็นองค์ประกอบของประชากรในด้านที่อยู่อาศัยนั้น จะปรากฏว่าหนาแน่นในเขตเมือง โดยเฉพาะเมืองหลวง และขณะเดียวกันก็ปรากฏว่า การย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่เขตเมืองมีอัตราสูง นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะการประกอบอาชีพ และการกระจายตัวของประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ จะเห็นผลได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาของเมืองหลวง ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จึงนับได้ว่าจำเป็นต้องมีนโยบายในการย้ายถิ่นและการกระจายตัวของประชากร การกำหนดนโยบายประชากรด้านนี้ พิจารณาได้จากอัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ตลอดจนโครงสร้างของแรงงานในอาชีพต่าง ๆ ในอีกด้านหนึ่งจะเป็น

นโยบายการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ซึ่งพิจารณาได้จากสองประเด็น คือ การย้ายถิ่นเข้าประเทศและการย้ายถิ่นออกประเทศ ซึ่งรัฐบาลก็จะต้องมีการกำหนดขอบเขตและปริมาณคนที่เข้า-ออกประเทศ เพราะถ้าหากประชากรที่ย้ายถิ่นออกประเทศเป็นประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และการศึกษาสูง ก็จะเท่ากับประเทศต้องสูญเสียสต็อกทุนที่มีค่าไป ก็เท่ากับประเทศมีค่าเสียโอกาสในการผลิตประชากรรุ่นใหม่ขึ้นทดแทน

ความจำเป็นที่ต้องมีนโยบายประชากร ก็เพื่อปรับปรุงสวัสดิการ รวมทั้งการกินดีอยู่ดีของประชากร ดังนั้นทุกประเทศจึงควรมีนโยบายที่เหมาะสมสำหรับสังคมตัวเอง เพื่อที่ว่ารัฐบาลจะได้จัดสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นให้กับประชากรได้โดยทั่วถึง ทั้งนี้เพราะบางประเทศมีประชากรเพิ่มมากเกินไปจนรัฐบาลไม่สามารถจัดสวัสดิการให้แก่ประชากรได้ทั่วถึง ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจนตามมา และบางประเทศมีอัตราการเพิ่มน้อยเกินไปจนกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะอัตราการเกิดของคนต่ำกว่าอัตราการตาย ถ้าไม่มีการวางแผนนโยบายที่เหมาะสมในอนาคตของประเทศ ก็อาจส่งผลกระทบต่อประเทศอย่างมาก หรือการที่มีคนต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่มากกว่าเจ้าของประเทศ เพราะปัจจุบันหลายประเทศมีแรงงานไม่เพียงพอกับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงต้องอาศัยแรงงานต่างชาติเข้ามาช่วย ก็จะเป็นปัญหาได้

ดังนั้นนโยบายประชากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอัตราการเพิ่มของประชากรมากหรือน้อย เพื่อจะได้มีจำนวนประชากรที่พอเหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและเพื่อความมั่นคงของประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เป็นหลักและแนวนโยบายเพื่อให้รัฐบาลถือปฏิบัติในการบริหารประเทศ และส่งเสริมสนับสนุนให้การวางแผนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เกี่ยวกับแผนกำลังคนของรัฐได้มีการกำหนดเป็นครั้งแรกในช่วงที่สองของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 แต่ไม่ได้มีการนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง จนกระทั่งในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ฉบับที่ 2 ซึ่งจะเริ่มกล่าวถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนและสังคม ภาพรวมของแผนพัฒนาฯ นี้ยังคงเน้นโครงสร้างพื้นฐาน เช่นเดียวกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เพียงแต่เพิ่มการพัฒนาวิชาชีพเข้าไปด้วย มีการส่งเสริมให้เอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ และให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท และภูมิภาคโดยเฉพาะพื้นที่ยากจน โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้มีการกำหนดนโยบายด้านการจ้างงาน โดยตั้งเป้าหมายให้มีการสร้างงานเพื่อรองรับกำลังแรงงานใหม่เพิ่มขึ้น โดยร้อยละ 52 ของงานที่สร้างใหม่จะเป็นงานนอกสาขาเกษตร ซึ่งคาดหมายว่า ความต้องการจะมีมากที่สุด ในสาขาช่างฝีมือและกรรมกร ในกระบวนการผลิตและพนักงานขาย นอกจากนั้น ได้มีการประเมินอุปทานและอุปสงค์ของแรงงานเพื่อให้ทราบถึงความต้องการ และการขาดแคลนกำลังแรงงานในบางสาขา และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมและความต้องการกำลังแรงงานทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะเกิดขึ้น นโยบายทางด้านการจัดการการศึกษา จึงได้เน้นการผลิตกำลังแรงงานเพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเน้นการเพิ่มการผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษา และผลิตครูในสาขาต่าง ๆ ซึ่งคาดว่าจะยังมีการผลิตแรงงานเหล่านี้ต่ำกว่าความต้องการ โดยเฉพาะทางด้านเทคนิค ด้านมัธยมศึกษา ฝึกหัดครู และอุดมศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับลักษณะของความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป (สุจิต ทุลพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 148)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับนโยบายประชากรมากที่สุด สาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โดยสรุปดังนี้ (สุจิต ทุลพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 150)

นโยบายและแนวทางของรัฐในการดำเนินงานด้านกำลังแรงงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เน้นความสำคัญต่อการลดอัตราการเพิ่มของประชากร โดยใช้มาตรการทางด้าน

การวางแผนครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากประชากรได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้น กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมการสร้างปริมาณงานให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการว่างงานในเมืองซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาการทำงานต่างระดับ รวมถึงปัญหาการอพยพของแรงงาน ให้มีมาตรการเร่งแก้ไขปัญหาการกระจายคนและใช้คนไม่เหมาะสมกับลักษณะงาน รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองและความเป็นธรรมแก่แรงงาน

สำหรับนโยบายการสร้างงาน ได้ตั้งเป้าหมายไว้ประมาณ 2.5 ล้านคน ซึ่งมากกว่าในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 โดยประมาณว่าสาขาเกษตรจะสามารถรองรับแรงงานที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 59.7 และส่งเสริมการผลิตในสาขาต่าง ๆ ที่ใช้เทคนิคเน้นแรงงานมนุษย์ในแผนการพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้มีการประเมินอุปสงค์และอุปทานของกำลังแรงงานด้านเทคนิค และวิทยาศาสตร์ระดับสูง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

สำหรับนโยบายทางการศึกษา ได้เน้นการขยายตัวของระบบการศึกษาในเกือบทุกระดับ เนื่องจากการแพร่กระจายของแนวคิดเรื่องการลงทุนในทุนมนุษย์ โดยเฉพาะการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ถึงระดับประถมศึกษา การขยายการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกหัดครู รวมทั้งการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ อาชีวศึกษาและเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขึ้นมาเพื่อรองรับการขยายตัวของความต้องการทางสังคมที่มีต่อการศึกษาระดับสูง

ถึงแม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 นี้ แม้จะมีนโยบายทางด้านประชากร แต่ยังไม่ได้นั้นในด้านคุณภาพชีวิตของประชากร ซึ่งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาภูมิภาค มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไป แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ได้เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ การขยายการผลิตการลงทุนโดยสรุปได้ดังนี้ (สุดใจ ทูลพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 152)

สืบเนื่องจากการเกิดภาวะวิกฤตด้านน้ำมันซึ่งส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงแผนการพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 การว่างงานขยายตัวไปอย่างกว้างขวาง สำหรับเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 รวมทั้งการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของแรงงานใหม่ในอัตราสูงซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้นโยบายรัฐบาลในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เน้นมาตรการการแก้ไขการว่างงานและการสร้างงานเป็นหลัก โดยมาตรการระยะสั้นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการสร้างงานในชนบท และในระยะยาวเน้นความสำคัญกับนโยบายประชากร การวางแผนครอบครัว และประชากรศึกษา เพื่อลดจำนวนประชากรและกำลังแรงงาน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลังวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้ปัญหาด้านแรงงานได้รับความสนใจมากขึ้น ดังนั้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 นี้ จึงได้มีการกำหนดแนวทางการปรับอัตราจ้างขั้นต่ำให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงค่าครองชีพ การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำและการตอบแทนอื่น ๆ ตามประเภทอุตสาหกรรม และระดับฝีมือแรงงาน ปรับปรุงระบบสวัสดิการ และมาตรการป้องกันความไม่สงบทางอุตสาหกรรม

สำหรับนโยบายทางการศึกษานั้น ได้เน้นหนักด้านการปฏิรูปการศึกษาและการศึกษาเพื่อมวลชน โดยให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา รวมทั้งการสร้าง ความเท่าเทียมกันด้านการบริการ และโอกาสในการศึกษา การปรับปรุงเนื้อหา และหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้สะท้อนปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน และนักศึกษาให้มีบทบาทในการรับผิดชอบทางสังคมให้มากขึ้น และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 สถานการณ์เศรษฐกิจโลกตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ประกอบกับสถานการณ์ตึงเครียดชายแดนกัมพูชา เกิดความไม่มั่นคง อีกทั้งราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2522 ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ส่งผลให้อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นกว่าปกติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ประเทศไทย ประสบภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซาติดต่อกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ทำให้ประเทศต้องประสบ ปัญหาเรื่องเงินเฟ้อและข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศ การส่งสินค้าไปยังต่างประเทศ

และราคาสินค้าตกต่ำ รัฐบาลจำเป็นต้องใช้นโยบายการเงิน การคลังที่เข้มงวดมาก แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 จึงเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ เปลี่ยนวิธีการวางแผนแบบเดิมที่ทำเป็นรายโครงการมาเป็นการวางแผนแบบส่วนร่วม และมีการพัฒนาการเชื่อมโยงโครงการ และประสานโครงการเข้าด้วยกัน โดยใช้ระบบการจัดแผนงาน และเน้นกลยุทธ์การพัฒนา โดยยึดพื้นที่เป็นหลัก ในการกำหนดทิศทางและแนวนโยบายการพัฒนา โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหา ความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งกำหนดแผนงานโครงการเพื่อให้มีผลในการปฏิบัติงาน เช่น การพัฒนาชนบท การแก้ปัญหาคาความยากจน โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายไว้ชัดเจน การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และการพัฒนาเมืองหลัก เป็นต้น (สุจิต ทุลพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 154)

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้มีการคาดคะเนว่าปัญหาการว่างงาน จะมีความรุนแรงมากกว่าในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 การกำหนดนโยบายแรงงาน ในแผนพัฒนาฯ 5 จึงมุ่งเพิ่มปริมาณการมีงานทำในชนบทและตัวเมือง เพิ่มประสิทธิภาพแรงงาน ลดการว่างงานตามฤดูกาลและการจ้างงานต่ำกว่าระดับเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารแรงงานสัมพันธ์ การปรับรายได้ ค่าจ้างและสวัสดิการแรงงาน ให้สูงขึ้นตาม ค่าครองชีพ และส่งเสริมแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงได้มีการกำหนดนโยบายแรงงานขึ้น 4 ด้านด้วยกัน คือ นโยบายการมีงานทำ นโยบายรายได้ นโยบายค่าจ้างและสวัสดิการแรงงาน และ นโยบายแรงงานไทยในต่างประเทศ

ในส่วนของนโยบายการมีงานทำ เน้นการขยายการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต โดยการส่งเสริมการลงทุนในการประกอบการที่ใช้แรงงานในสัดส่วนที่สูง ส่งเสริม การศึกษาวิจัยด้านการผลิต และการนำเข้าสินค้าทุนหรือเทคโนโลยีที่ส่งเสริมให้มีการจ้างงานมากขึ้น ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตในสาขาเกษตรโดยให้มีการใช้แรงงานมากขึ้น ดำเนินการให้มีโครงการสร้างงานในชนบทในฤดูแล้งต่อไป และเร่งรัดโครงการ ก่อสร้าง ให้ดำเนินการในช่วงฤดูแล้งมากที่สุดโดยเน้นในเขตพื้นที่ยากจน นอกจากนั้น ให้มีการกระจายกำลังคนภาครัฐบาลในบางสาขาวิชาชีพออกไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น เพื่อ พัฒนาชนบท รวมทั้งส่งเสริมให้แรงงานที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือเพื่อนั้นไปทำงานในต่างประเทศ

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในเมือง ได้มีการกำหนดให้มีการพิจารณาปรับอัตราค่าจ้าง สำหรับกลุ่มผู้ใช้แรงงานให้สอดคล้องกับดัชนีค่าครองชีพ ปรับเงินเดือนและสวัสดิการ ของคนงานชั้นผู้น้อยของรัฐให้สามารถอยู่ได้ตามอัตภาพ สอดส่องลงโทษนายจ้างที่ ทำผิดกฎหมายคุ้มครองแรงงาน รวมทั้งการปรับภาษีเพื่อยกระดับการยกเว้นภาษีรายได้ ส่วนบุคคล ตามอัตราจ้างขั้นต่ำเมื่อค่าจ้างขั้นต่ำถูกกำหนดขึ้นใหม่แต่ละครั้ง และใน ระยะยาวให้มีการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีผลในการสร้างงานมากกว่าในอดีต หันเหกำลังแรงงานจากสาขาที่มีปัญหาทางสังคม มายังสาขาที่กำลังขยายตัวในชนบท และในเมือง ส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาสถาบันด้านแรงงาน และแรงงานสัมพันธ์ ปรับปรุงระบบการบริหารงานด้านสวัสดิการของรัฐ รวมทั้ง สนับสนุนให้เกิดระบบประกันสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เริ่มให้ ความสำคัญกับการวางแผนจากระดับล่างสู่บน เป็นการพิจารณาความต้องการ และ ปัญหาในระดับพื้นที่ ขึ้นมาสู่การดำเนินนโยบาย และทิศทางการพัฒนาในภาพรวม เป็น การวางแผนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ในระดับล่าง มี การเปลี่ยนระบบวางแผน แนวทางในการพัฒนามุ่งเน้นการปรับระบบการพัฒนาเพื่อให้ ประเทศ สามารถออกไปแข่งขันกับต่างประเทศไทย (สุคใจ ทูลพานิชย์, 2545, หน้า 157)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 มีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2529-2530) เศรษฐกิจไทยยังอยู่ใน ภาวะตกต่ำ การว่างงานเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง กลุ่มที่นับว่าประสบปัญหารุนแรงมาก ที่สุด คือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางและระดับสูง เนื่องจากเปลี่ยนแปลงนโยบาย การจ้างงานในภาครัฐ ซึ่งเน้นการจำกัดการขยายตัว และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ของข้าราชการ และการปรับตัวโครงสร้างการผลิตในภาคเอกชนให้สอดคล้องกับ ความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เพื่อรักษาระดับการแข่งขัน ทำให้ โครงสร้างความต้องการแรงงานเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในขณะที่โครงสร้างใน ระบบการศึกษาปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาระดับกลาง และระดับสูงควบคู่ไปกับการขาดแคลนกำลังแรงงาน ด้านการจัดการและเทคโนโลยี

สำหรับนโยบายรัฐในด้านแรงงานซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 พอสรุปได้ดังนี้ (สุคใจ ทูลพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 157)

1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัว ปรับปรุงประสิทธิภาพตลาดแรงงานภายในประเทศ และพัฒนาตลาดแรงงานในต่างประเทศให้กว้างขวางมากกว่าเดิม
2. พัฒนาฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมีประสิทธิภาพในการผลิตสูง
3. พัฒนาระบบการจ้างงานให้มีความปลอดภัยในการทำงาน ปรับปรุงสภาพการทำงานตลอดจนสุขภาพอนามัยของแรงงาน พร้อมทั้งนโยบายเงินเดือนค่าจ้างและค่าตอบแทนให้สอดคล้องกับการปรับปรุงผลิตภาพแรงงาน ภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพ
4. ส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ สมาคมวิชาชีพ ให้ร่วมกันเผยแพร่เทคนิคเกี่ยวกับการประกอบอาชีพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมสมรรถภาพของการบริการวิชาชีพ ภายในประเทศให้มีมาตรฐานเป็นที่เชื่อถือเทียบเท่าบริษัทต่างประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเจริญเติบโตสูงถึงร้อยละ 11 ต่อปี ทำให้ประชาชนมีรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลตามมา เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จึงกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้มีรากฐานของการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งทำได้โดยการกระจายรายได้ และกระจายการพัฒนาให้ทั่วถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 มีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

ปัญหาสำคัญของตลาดแรงงานไทยในปัจจุบันและแนวโน้ม

1. การขาดแคลนกำลังแรงงานขั้นพื้นฐาน แนวโน้มดังกล่าวคาดว่าจะป็นสาเหตุทำให้เกิดการดึงตัวของกำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และจะกระทบกับค่าจ้างของแรงงานเหล่านี้ รวมทั้งอาจส่งผลต่อเนื่อง ไปสู่ความสามารถในด้านการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดโลกในอนาคตต่อไปได้

2. การขาดแคลนกำลังแรงงานระดับกลางและระดับสูง เนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการลงทุนในประเทศและจากต่างประเทศในช่วงระยะ 3-4 ปีที่ผ่านมา ทำให้ความต้องการช่างเทคนิคและวิศวกรเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การปรับตัวของสถาบันด้านการศึกษา และการฝึกอบรมระดับสูงไม่สามารถขยายตัวได้มากนัก เนื่องจากการขาดแคลนบุคลากรและข้อมูล รวมทั้งโครงสร้างการผลิตของสถาบัน-การศึกษาเน้นสายสังคมและมนุษยศาสตร์มากกว่า

3. ปรากฏการณ์สมองไหลออกจากระบบราชการ เนื่องด้วยระบบข้าราชการให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ และมีตำแหน่งบริหารและวิชาการระดับสูงน้อยมากเมื่อเทียบกับภาคเอกชน

นโยบายรัฐในการแก้ไขปัญหากำลังแรงงานในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีดังนี้

1. นโยบายการศึกษาและการฝึกอบรม การพัฒนากำลังแรงงานระดับกลางและระดับสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในสาขาที่ขาดแคลน การฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับสถานประกอบการ การพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนากำลังคนระดับสูงขึ้นไป การส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการการศึกษามากยิ่งขึ้น

2. นโยบายยกระดับรายได้ และสวัสดิการแรงงานสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ในที่นี้หมายถึงกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ทั้งในเขตเมืองและชนบท แรงงานในภาคชนบท สตรี และเด็ก โดยมีนโยบายรัฐในด้านต่าง ๆ เช่น ให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานที่ด้อยโอกาส ส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อประกอบอาชีพส่วนตัว รวมไปถึงให้กลุ่มที่ได้รับค่าจ้างและรายได้ที่เป็นธรรม

3. นโยบายกำลังคนภาครัฐ การปรับระบบค่าตอบแทน โดยรัฐจะกำหนดวงเงินร้อยละ 5 ของงบรายจ่ายเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างบัญชีอัตราเงินเดือน ให้เพียงพอต่อค่าครองชีพ การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและการบริหารของรัฐ โดยจัดให้เป็นระบบวิชาชีพมากขึ้น การปรับปรุงระบบกำลังคน โดยการจำกัดการเพิ่ม และลดขนาดของบุคลากร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีสาระสำคัญ โดยสรุปดังนี้ (สุจิต ฑูตพานิชย์กิจ, 2545, หน้า 164)

1. การพัฒนาคนในทุกกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการปฏิรูปการศึกษา ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของคน มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ในด้านการใช้แรงงาน เปิดโอกาสให้แรงงานเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น ปฏิรูประบบสาธารณสุข ปรับเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการรักษาโรคมมาเป็นการป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพมากขึ้น

2. การสร้างขีดความสามารถทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง เพื่อให้สังคมและประชากรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการผสมผสานทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทางเศรษฐกิจ

3. การส่งเสริมให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ชุมชน ให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

4. การปรับปรุงระบบบริหาร การจัดการ โดยการปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพ กระจายอำนาจการบริหารงานและสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนบริหาร จัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น นำหลักทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

ในปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540) ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยเกิดผลกระทบ ฐานะดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าเงินผันผวนรุนแรง เกิดปัญหาสถาบันการเงิน ทำให้ต้องมีการปรับของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 4 ประการ ดังนี้

1. การปรับกรอบเศรษฐกิจมหภาคและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยการปรับเป้าหมายเศรษฐกิจส่วนรวมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป การสร้างความเชื่อมั่นในภาคการเงินและการรักษาวินัยทางการคลังอย่างเข้มงวด และสร้างเสถียรภาพทาง

เศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

2. การลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจต่อการพัฒนาคนและสังคม โดยเฉพาะการลดผลกระทบจากการว่างงาน การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนการบริหารจัดการ การปฏิรูปการศึกษา สาธารณสุข และระบบสวัสดิการในสังคม

3. การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิตทางเกษตร และอุตสาหกรรม การสร้างสมดุลระหว่างการผลิตกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. การปรับระบบบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาประเทศเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและบริหารงาน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 สรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์ด้านการจ้างงาน จากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ทำให้การจ้างงานลดลงและมีการว่างงานสูงขึ้น รัฐบาลได้พยายามกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยมาตรการต่าง ๆ ทำให้ปัญหาการว่างงานลดลง จากจำนวน 0.99 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2542 เหลือจำนวน 0.81 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543

2. จำนวนคนยากจนลดลง แต่มีคนที่พร้อมจะจนเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2543 จำนวนคนยากจน 9.34 ล้านคน ลดลงจากปี พ.ศ. 2542 คิดเป็น 0.52 ล้านคน

3. อัตราเงินเพื่อปรับตัวลดลงจากร้อยละ 8.1 ในปี พ.ศ. 2541 เป็นร้อยละ 1.6 ในปี พ.ศ. 2543 ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล 14.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2539 เป็นเกินดุล 9.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2543 โดยมีมูลค่าการส่งออกสูงขึ้นเป็น 67.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

4. มีการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ โดยการปรับเปลี่ยนบทบาท ภารกิจ วิธีการบริหารงานภาครัฐ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างภายในหน่วยงานราชการ การแปรรูปหน่วยราชการเป็นองค์กรมหาชน การปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณและการเงินไปสู่การมุ่งเน้นผลงาน รวมทั้งระบบการบริหารที่มีความรับผิดชอบ มีความโปร่งใส มอบและกระจายอำนาจการจัดทำ และบริหารงบประมาณแก่หน่วยงานด้วยการจัดสรรงบประมาณ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนที่ดำเนินการในช่วงเปลี่ยนผ่านช่วงหนึ่งของประเทศ ที่จำเป็นต้องปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคม ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ และค้างมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 8 โดยมุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้พ้นจากวิกฤต และสร้างพื้นฐานให้ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ และสามารถพึ่งตนเองได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ มีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศ จึงมุ่งเน้นที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชากรมีความสุข สามารถพึ่งตนเองได้ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 4)

1. แก้ปัญหายากจน และเพิ่มศักยภาพและโอกาสของประชากรในการพึ่งตนเอง ความยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างเพียงพอต่อการสร้างงานและรายได้ที่ช่วยสนับสนุนและการลดความยากจน และมีการส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่คนยากจนส่วนใหญ่ต้องพึ่งพิง

2. ฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ รวมทั้งการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต และรักษาสมรรถนะทางเศรษฐกิจในการแข่งขันของประเทศ

3. เพิ่มรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการพัฒนาคุณภาพคน และสร้างความมั่นคงของสังคม มีการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมทุกระดับ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

การพัฒนาผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 5)

1. ในช่วง 3 ปีแรก เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 5 ร้อยละ 7 และร้อยละ 6.2 ตามลำดับ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 การขยายตัวทางเศรษฐกิจชะลอตัวเหลือเพียงร้อยละ 4.5 เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เพิ่มจึ้นอย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นถึงร้อยละ 4.5 ในปี พ.ศ. 2548

นอกจากนี้ราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มสูงขึ้นได้ส่งผลให้ขาดดุลการค้า และขาดดุลบัญชีเดินสะพัดร้อยละ 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจไทยยังมีการขยายตัว เนื่องจากมีแรงกระตุ้นจากอุปสงค์ภายในประเทศ ทั้งการอุปโภคและบริโภค และการลงทุนภาคเอกชนเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ การส่งออกที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น จากทั้งการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกและความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม

2. เสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีความมั่นคง โดยดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลประมาณร้อยละ 4.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2547 อัตราการว่างงานลดลง อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2546-2547 ทำให้หนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลดลงเหลือร้อยละ 48 ในปี พ.ศ. 2547 จากร้อยละ 56.5 ในปี พ.ศ. 2544

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2548 ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นมากทำให้อัตราเงินเฟ้อในปี พ.ศ. 2548 สูงถึงร้อยละ 4.5 นอกจากนี้ราคาน้ำมันและวัตถุดิบที่สูงขึ้น ทำให้มูลค่าการนำเข้าน้ำมันและวัตถุดิบสูงขึ้นตาม ส่งผลให้ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลในระดับสูง รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อแก้ปัญหา ได้แก่ การสร้างเสถียรภาพของราคาน้ำมัน สนับสนุนให้ภาคเอกชนปรับอัตราค่าจ้างขึ้นต่ำ ให้เหมาะสมกับภาวะค่าครองชีพ เพิ่มรายได้สินค้าเกษตร และมาตรการกระตุ้นรายจ่ายของภาครัฐ เพื่อสร้างกิจกรรมใหม่ในระดับท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงานและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.7 ต่อปี เนื่องจากการบริหารจัดการการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะการใช้ปัจจัยทุนและแรงงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ในส่วนของผลิตภาพของแรงงานไทย มีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับจากที่มีมูลค่าการผลิต 95,506 บาทต่อผู้มีงานทำ เพิ่มขึ้นเป็น 105,090 บาทต่อผู้มีงานทำ ในปี พ.ศ. 2547 และเพิ่มขึ้นต่อเนื่องเป็น 108,724 บาทต่อผู้มีงานทำ ในปี พ.ศ. 2548 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.3 อันเป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับแรงงานที่เข้าสู่ตลาดแรงงานเริ่มมีการศึกษาที่สูงขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ประสบความสำเร็จ สามารถบรรลุเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีเสถียรภาพตามกรอบเป้าหมายการบริหารนโยบายเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน เพื่อให้คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 6)

1. พัฒนาคุณภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน

2. เสถียรภาพเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อทั่วไป ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สัดส่วนรายได้ และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

3. รักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่เป็ภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของคนไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน

2. ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน

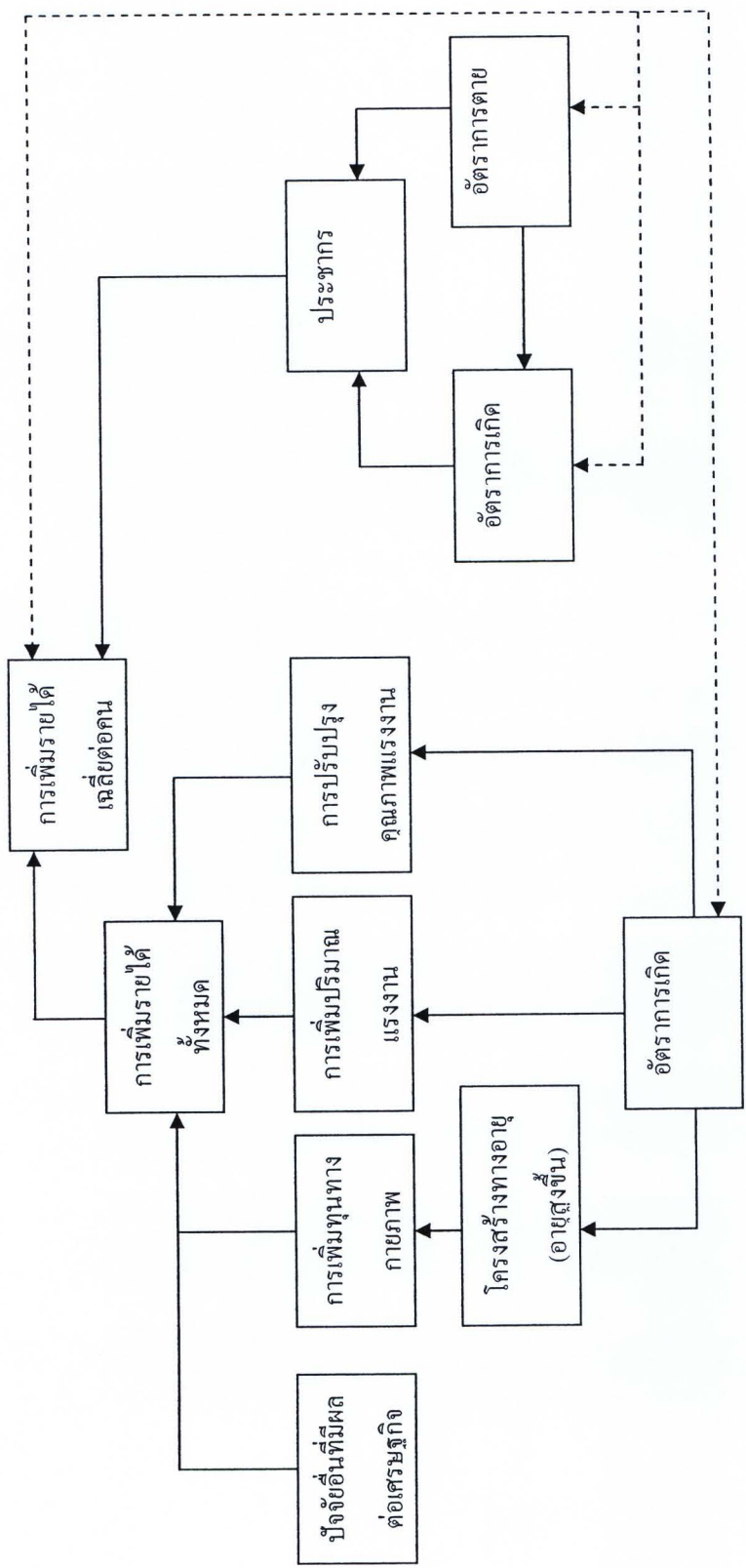
3. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและบริการบนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการจากองค์ความรู้สมัยใหม่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม และการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ การพัฒนามาตรฐานในด้านต่าง ๆ และการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พร้อมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับรายได้ประชาชาติ

ปัจจัยที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ประชากรเป็นทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งทรัพยากรส่วนใหญ่คือประชากรในวัยทำงาน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับรายได้ประชาชาติ

ที่มา. จาก เศรษฐศาสตร์ประชากร (หน้า 101), โดย เทียนฉาย กิระนันท์, 2526, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ด้านการปรับปรุงคุณภาพของแรงงานให้สูงขึ้น เช่น การให้การศึกษา การฝึกอบรม การสาธารณสุข ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ ให้เพิ่มมากขึ้น คุณภาพของประชากรมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนา ประเทศ โดยเฉพาะการมีงานทำ การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การปรับปรุงเทคนิค การผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโต และพัฒนาได้ อย่างรวดเร็ว ประชากรนั้นมีความสัมพันธ์ต่อบ้างต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ตลอดจน ผลกระทบที่มีต่อบ้างอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากภาพ 1 แสดงอัตราการเกิดที่ลดลง จะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของแรงงาน ทั้งนี้จากการที่ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงและรายได้ที่สูงขึ้นในระยะสั้นย่อม นำไปสู่การบริโภคที่เหมาะสม ขณะเดียวกับรายจ่ายเพื่อการศึกษาาก็จะมีเพิ่มขึ้นด้วย ฉะนั้นอัตราส่วนของคนที่มีการศึกษาสูงขึ้น แรงงานก็จะกลายเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นผลของการที่รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจขั้นต้น ก็เริ่มขึ้น จะช่วยลดอัตราการตายโดยอัตราการตายในประชากรวัยเด็ก เมื่ออัตราการตาย ลดลงจะส่งผลให้อัตราการเกิดลดลงด้วย เมื่อจำนวนประชากรวัยเด็กมีอัตราการรอดชีวิต สูงขึ้นจนเข้าสู่วัยแรงงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแรงงานในระยะยาว ถ้าหากประเทศ นั้นไม่มีปัญหาการว่างงาน ปริมาณแรงงานก็จะเพิ่มขึ้นพร้อมคุณภาพที่เพิ่มขึ้นด้วยเป็น ผลให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่ารายได้ประชาชาติที่เพิ่มขึ้นพร้อม ๆ กับการที่อัตราการเกิดของประชากรลดลง จะทำให้รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงประชากรมีผลกับการออมและการขยายทุน สำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่ มีวัยที่เป็นภาระในสัดส่วนที่สูง ประกอบกับการเพิ่มประชากรที่รวดเร็วย่อมทำให้การออม ของครัวเรือนลดลง เนื่องจากการบริโภคที่เพิ่มขึ้น ทำให้การออม ของครัวเรือนลดลง ถึงแม้ว่าการออมของครัวเรือนไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาวะการณ์เจริญพันธ์ แต่เมื่อวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ในปัจจุบันสตรีมีบทบาทใน ภาคเศรษฐกิจมากขึ้น การขยายของความเป็นเมืองมากขึ้นและตลาดการเงินได้รับการ ปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่งผลให้การออมของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น และภาวะเจริญพันธ์ จะลดลง ซึ่งจากการลดลงของภาวะเจริญพันธ์ส่งผลกระทบ ดังนี้

1. ทำให้ผู้หญิงมีบทบาท และส่วนร่วมในแรงงานมากขึ้น และการเลื่อน
ระยะเวลาการมีบุตรออกไป

2. ทำให้วัยเด็กน้อยลง และวัยเด็กบางส่วนใช้เวลาการศึกษามากขึ้น ทำให้
การเข้าสู่แรงงานของประชากรวัยเด็กเลื่อนออกไป ทำให้การเพิ่มขึ้นของผู้ที่จะเข้ามาเป็น
แรงงานน้อยกว่าภาวะเจริญพันธุ์สูง

เมื่อภาวะเจริญพันธุ์ลดลง ทำให้รัฐบาลสามารถลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ยังจะทำให้รัฐ
มีเงินทุนเพิ่มขึ้นเพื่อใช้จ่ายหรือปรับปรุงบริการต่าง ๆ การลงทุนขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น
ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย เส้นทางคมนาคม และน้ำประปา เป็นต้น